

GILÁNYI MAGDOLNA

Egy biográfia születése:
Bőle Kornél OP kéziratos visszaemlékezései

Munkamódszer

A domonkos szerzetes életét végigkísérte a „jegyzetelési szándék”, amelyet rendjének szolgálatába állított.¹ Bőle Kornél munkamódszerével magyarázható, hogy kéziratos visszaemlékezéseinek műfaja nem határozható meg egyértelműen.

Munkamódszerét jellemzi, hogy az adott nap eseményeit papírfecnikre gyorsírással jegyezte le, ezeket a cédulákat sokszor évtizedekig megőrizte számos más „emléktárggyal” (meghívók, jegyek, bizonylatok, fényképek, lepréselt virágok stb.) együtt. A gyorsírással készült lapocskák szolgáltak a későbbi kéziratok alapjául, amelyekbe gyakran beemelt szövegeket: legtöbbször saját, folyóiratokban megjelent írásait, máskor teljes leveleket, hosszabb műrészleteket stb.

A gyorsírással készült céduláknak köszönhető, hogy a máriabesnyői internálás alatt (1950. július 12. – szeptember 10.) eltűnt iratcsomó pótlása megoldható feladatnak bizonyult. Bőle 1953 közepére elkészült az *amerikai napló* eltűnt első kéziratainak ismételt megszüvegezésével, a Badalik Bertalannal közösen vállalt első amerikai misszió krónikájával (1927. szeptember – 1928. április). Közvetlenül ezután hozzáfogott a második út (1932. szeptember – 1933. szeptember) megörökítéséhez, és ezt 1954 folyamán fejezte be.² A kézirat nemcsak mint egyetlen újraírt szöveg különleges, hanem mert a leendő könyvhöz terjedelmes anyagot gyűjtött össze az Egyesült Államokban működő magyar plébániákról, a magyar bevándorlók származásáról,

---

¹ A témában megjelent korábbi kutatásai eredményeket lásd GILÁNYI Magdolna (2015), „Krisztusért jártam mindenben követségben”. Bőle Kornél OP: Utaim. *Turul* 88., 1. 16–21.; GILÁNYI Magdolna (2017), „Misericordias Domini in aeternum cantabo” – Bőle Kornél (1887–1961) kéziratos visszaemlékezései. In BARNA Gábor, ZÁGORHIDI CZIGÁNY Balázs (szerk.) (2017), *A 800 éves domonkos rend Magyarországon. A középkori provincia felbomlásától a közelmúltig*. Budapest–Vasvár, Szent István Tudományos Akadémia–Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény. (Magyar Domonkos Rendtörténet, 2.) 91–104.

² Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Levéltára (a továbbiakban: DRGYL), Bőle Kornél irathagyatéka (a továbbiakban: BK), Kéziratok, Máriabesnyő. 40–42.; DRGYL, BK, Kéziratok, Életem Pannonhalma Szent Hegyén. 18.

és ezeket a kézirat szerves részeként kezelte.³ Az izgalmas kéziratgyűttest, amely várhatóan a Magyar domonkos rendtörténet sorozat tagjaként jelenik meg, Máté Anita, a téma ismerője és kutatója rendezi sajtó alá.

A cédulák jelentőségét hangsúlyozza Kristóf Márta Martina nővér visszaemlékezése is: „Hát az asztalnál ülni igen [sic!]. Tiszta könyv. Tele volt az asztala ilyen papírcetlikkel. A nővérem takarított nála is. [...] Úgyhogy nagyon érdekes, mindig ilyen cetlik voltak ott. És mikor ment ki, mindig mondta a nővéremnek, hogy »kedves nővér, egy cetlihez se nyúljon, azt majd én letörlöm, mert a cetlik azok nagyon érdekesek.«”⁴ Bőle 1958. nov. 28-i bejegyzése a cédulák akkurátus kezelésének egy újabb bizonyítéka: „Az egészségügyi felülvizsgálók nem jöttek. De Lajos⁵ legalább egy napra rendet csinált. Én egy papírszeletet se mozdítottam meg.”⁶

Művei megszővegezését írógéppel végezte,⁷ főként a Pannonhalmi Szociális Otthonban töltött évek során (1953–1961), napi rendszerességgel. Nem véletlen, hogy szobatársa, Nagy Lajos piarista szerzetes gyakran panaszkodott a már hajnalban elkezdődő kopácsolásra, és egy alkalommal így fakadt ki: „»Nem bírom, kimegyek.« Semmit sem szóltam, s tovább dolgoztam.”⁸ Bőle maga is megörökítette azt a ragaszkodást, ami írógépéhez (ezen keresztül a munkához) kötötte. Budapest ostromakor a Rózsafüzér Királynéja rendházat felkereső oroszok egyike tulajdonította volna el féltett kincsét: „Amikor az írógépet felkapta, hogy elviszi, kikaptam a hóna alól, hátba tasztítottam, ki az ajtón. Hamar becsuktam az ajtót. Meglehetősen egykedvűen ballagott az én vitézem le a lépcsőkön. Írógép nélkül. Úgy látszik, azt gondolta – sebj! Majd lesz talán másutt!”⁹ Máriabesnyőn pedig kölcsönírógéppel ugyan, de folytatta éppen aktuális fordítói munkáját.¹⁰

³ Máté Anita (2007), Domonkos missziók az amerikai magyarok között. In ILLÉS Pál Attila, ZÁGORHIDI CZIGÁNY Balázs (szerk.), *A domonkos Magyarországon*. Piliscsaba–Budapest–Vasvár, PPKE BTK–METEM–DRGY. (Művelődéstörténeti műhely, 3.) 187, 188.; továbbá: Máté Anita (2011), *Az amerikai magyar katolikusok és az óhaza (1918–1939)*. Budapest, METEM; Máté Anita (2013), Bőle Kornél amerikai útinaplója – mint történeti forrás. *Tanítvány* 2013, 4. 90–100.

⁴ Interjú Kristóf Márta Martina nővérral. Budakeszi, 2019. 02. 14. [saját felvétel]

⁵ Nagy Lajos (1894–1974) piarista szerzetes; magyar-latin szakos gimnáziumi tanár (1919–1922, 1939–1945: Debrecen; 1923–1938, 1946–1948: Nagykanizsa), 1950-tól a Pannonhalmi Szociális Otthon lakója. LÉH István, KOLTAI András (szerk.), *Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997*. Budapest, Magyar Piarista Tartományfőnökség–Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközössége. (METEM Könyvek, 21.) 269.

⁶ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 212.

⁷ Szombathelyen 1950 és 1955 között egy Underwood írógép szolgálta. DRGYL, BK, Kéziratok, Máriabesnyő. 44.

⁸ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1956. 3.

⁹ DRGYL, BK, Kéziratok, Ostrom. 40.

¹⁰ DRGYL, BK, Kéziratok, Máriabesnyő. 5.

Ismereteim szerint kéziratos visszaemlékezései közül a *Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba*, a *Vasvári tartózkodásom, 1917. VIII. 27.–IX. 23.*, továbbá a *Kirándulás Petroszénybe és a szurdoki szorosba* (1919) autográf. Ennek oka a kéziratok keletkezésében keresendő: a *Zarándokutam...* 1912-re datált, amely időszakban Bőle nem rendelkezett írógéppel, utóbbi kettőt pedig az eseményekkel majdnem egy időben fogalmazta meg, így az utazás körülményeihez alkalmazkodva kézzel írt.

Kéziratait A5-ös formátumú lapok (általában) mindkét oldalára gépelte, gyakran készített duplumokat, bizonyos fejezetekből több azonos példány (akár kilenc) is fennmaradt. Ezek a stencilezett példányok a gépeléssel egyidejű másolatok. Szövegeinek újraolvasásakor általában ceruzával jelezte a vétett gépelési (ritkán tartalmi) hibákat, a javítások keltét lapszéli feljegyzéseken vezette. Innen pontos kép kapható az egyes kéziratok keletkezésének körülményeiről.¹¹ Elkészült kéziratait gyakran nagyobb egységekre, fejezetekre, bekezdésekre osztotta, indexszel látta el.

A kéziratok olvashatóságát nehezítik az elcsúszó, egymásra gépelt sorok, a lapszélig, lapaljig (és tovább) futó szavak, a (feltehetően) lemaradt szavak és sorok, az elhalványult írás. A felsorolt hibák Bőle látásának 1957-től már jelentősnek számító romlásából adódnak, ezt olykor-olykor maga is felemlgette kézirataiban,¹² híveinek írt leveleiben.¹³ Emiatt bizonyos kéziratok tisztázatának elkészítéséhez segítséget vett igénybe:¹⁴ feltételezhetően már 1956-tól küldött fejezeteket Budapestre Mártonffy Emmának gépelésre.¹⁵

A Bőle Kornélt ismerők számára magától értetődő volt, hogy pannonhalmi éveit tevékenyen tölti. Beköltözésekor (1953-ban) ez elveszett kézirátának pótlását, kiegészítését, iratainak rendezését jelentette. Élettörténetének írásba foglalására nem egyszer biztatták hívei, ismerősei. „Valamikor magam is gondoltam az emlékek megírására” – jegyzi meg Bőle a tudatos döntés megszületésének évében, 1958-ban.¹⁶ Bőle számára ez sem számi-

---

¹¹ Ezeket az információkat (kéziratok példányszáma, Bőle ceruzás feljegyzései) a Bőle Kornél kéziratait tartalmazó táblázatban rögzítettem.

¹² „Segítsen meg a Szűzanya a szemem világának jobbulásával! Vagy legalább hogy tovább ne romoljon.” DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 32.; „Rossz szememmel csak fátyolosan láttam mindent.” DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 133.; „[...] kifejeztem aggodalmamat, hogy nemsokára teljesen elveszítem szemem világát.” DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 175.

¹³ DRGYL, BK, Levelezés, 849/1957, Bőle Kornél levele [...] Marikának, Pannonhalma, 1957. XII. 18.

¹⁴ DRGYL, BK, Kéziratok, Mirtuszokréta. Aranymisés virágcsokor.

¹⁵ DRGYL, BK, Levelezés, [jelzet nélkül] Bőle Kornél levele Mártonffy Emmának, Pannonhalma, 1957. XII. 6.; továbbá: „Mártonffy megküldött egy porciót. Egy még nála van másolásra.” DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 59.

¹⁶ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 6.

tott újkeletű feladatnak, biztosan 1953 előtt keletkeztek az 1. táblázat kéziratoss visszaemlékezései.¹⁷ Megőrződött néhány a publikált írások közül is,¹⁸ arra azonban nincs magyarázat, hogy számtalan megjelent cikkének eredetije közül melyiket őrizgette tudatosan, ahogy azt sem tudni biztosan, mennyi veszett el esetleg ezek közül.

1. táblázat
Bőle Kornél 1953 előtt keletkezett kéziratoss visszaemlékezései

Kézirat címe	Kézirat megkezdése	Kézirat lezárása
Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba	1912. augusztus 20.	nincs adat
Vasvári tartózkodásom, 1917. VIII. 27.–IX. 23.	1917. szeptember 21., este 9 óra	1917. szeptember 21., este 11 óra
Fel a spanyol útra! Budapesttől Postumiáig	1926. július	1926. július
Postumia	1926. augusztus	1926. augusztus
[primícia, a grazi rendháztól a budapesti assignatióig]	1927. július 17.	1927. július 28.
Glossglockneri nefelejcsok. Kirándulás a Grossglocknerra	1936. július 15., reggel	1936. július 16., du. ¾ 2
Megy a gőzös...	1937. július 6.	1937. július 6.
Piszke, Süttő, Dunamocs, Lábatlan	1939. április 22.	1939. április 22.
[lourdes-i emlékek]	1947. február 11.	1947. február 14.
Egy szál nefelejcs Ábel barátom sírjára	nincs adat	1951

Három önálló kötetben jelentek meg egyes útjainak visszaemlékezései. Elsőként a XI. Pius által meghirdetett jubileumi év első zarándoklatának (1925. március 23.–április 3.) „naplószerű története” *Szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi első magyar nemzeti zarándoklatról* címmel.¹⁹ Ennek egy példányát a második zarándoklaton (1925. április 21. – május 4.)

¹⁷ A táblázat csak azokat a kéziratokat tartalmazza keletkezésük időrendje szerint, amelyeknél ezt az időpontot megbízhatóan sikerült megállapítani. Nem szerepelnek a táblázatban már publikált kéziratok.

¹⁸ BŐLE Kornél (1926), A montserrati Szűzanyánál. *Rózsafüzér Királynéja* 42, 295–302.; BŐLE Kornél (1927a), Boldog Imelda, az elsőáldozók patrónusa. *Rózsafüzér Királynéja* 43, 241–244.; BŐLE Kornél (1932), Nefelejcsok a Vezúv tövéből. *Credo* 10, 1.a.; BŐLE Kornél (1938), Szirmok Szent Erzsébet rózsáiból. *Credo* 16, 179–181.

¹⁹ BŐLE Kornél (1925a), *Szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi első magyar nemzeti zarándoklatról*. Budapest, Credo!

személyesen adhatta át a Szentatyának,²⁰ majd még ugyanebben az évben megjelent a második alkalom krónikája is, szintén a Bőle alapította Credo Egyesület kiadványaként.²¹ A *Spanyol földön* című útirajzot 1927 őszén adta ki a Szent István Társulat. Ebben Bőle spanyolországi emlékeit dolgozta fel: 1926-ban a rendi egyetemes nagykáptalan résztvevőjeként kelt útra.²² Csúpan a *Spanyol földön* tisztázata maradt fenn kéziratként az önálló (publikált) kötetek közül,²³ továbbá megőrződött néhány a munkafolyamat során keletkezett feljegyzés is, például vázlatok, gyorsírási jegyzetek, autográf fejezet-töredékek.

A majd egy hónapon belüli két római utazás emlékei, a *Szentévi nefelejcsék* gyors egymásutánban jutottak el a hívekhez. A két beszámoló célja a szerző szavait idézve: „sokaknak leszek ezzel szívének, lelkének, minden gondolatának részint tolmácsolója, részint eszébe juttatója, s ezen sorok révén továbbvezérlője.”²⁴ A magyarországi domonkosok defintoraként Spanyolországot megjárt Bőle *Spanyol földön* kötetének előszavában három indokot nevezett meg: „egyrészt hálámat akartam leróni mindazok iránt, akik utamban segítettek, [...] másrészt szolgálatot véltem tenni a lovagias és őskatolikus spanyol földnek s ezzel tettleges hitvédelmet gyakorolva hitünknek szolgálni [...]. Végül ez a könyv [...] nemes szórakozást nyújt.”²⁵

A kéziratos visszaemlékezések keletkezésében fordulópontot jelentett a már említett 1958-as év. Miután Bőle befejezte az 1956-os és 1957-es év „naplójegyzeteinek” átírását, egy biográfia megszerkesztésének gondolata kezdte el foglalkoztatni: „Tegnap virradóra Sándor atyával²⁶ együtt voltam valahol. Kérdi, megvan-e írva az életem sora. Mondtam neki egy-két adatot. [...] Intésnek veszem, hogy az efajta munkával most már ne várjak.”²⁷ Bőle végül május első napjaiban fogott hozzá a munkához, s 1958. évi naplójában gyakran örökítette meg a munkafolyamat egyes szakaszait. Életrajzi gyűjteményének az *Életemből* címet adta. Kidolgozott koncepciója szerint a biográfia nyolc részből áll a következők szerint: I. kötet: a Várpalotán, Kispesten és Szombathelyen töltött évek (1899–1903); II. kötet: a noviciatus és klerikatus évei Grazban (1903–1910); III. kötet: a budapesti és a vas-

²⁰ BŐLE Kornél (1925b), *Második csokor szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi második magyar nemzeti zárándoklatról*. Budapest, Credo!104–106.

²¹ BŐLE 1925b.

²² BŐLE Kornél (1927b), *Spanyol földön. Utirajz*. Budapest, Stephaneum Nyomda.

²³ DRGYL, BK, Kéziratok, Spanyol földön.

²⁴ BŐLE 1925a:113.

²⁵ BŐLE 1927b:3.

²⁶ Horváth Sándor OP 1956. március 4-én hunyt el Székesfehérvárott. Az egykori noviciustársakat életen át tartó barátság kötötte össze őket. ZÁGORHIDI CZIGÁNY Balázs (szerk.) (2014), *A Szent Domonkos-rend Birodalmi, Osztrák–Magyar és Magyar Rendtartományának összesített névtára 1857–1950*. Vasvár, [kézirat] [53.]

²⁷ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 75.

vári rendház tagjaként (1910–1920); IV. kötet: ismét a budapesti közösségben (1920–1944); V. kötet: Budapest ostroma, továbbá elutazásáig (1944–1945); VI. kötet: a szombathelyi rendházban eltöltött időszak (1945–1950); VII. a máriabesnyői internálás hónapjai, majd a szétszórátást követően Szombathelyen (1950–1953); VIII. a Pannonhalmi Szociális Otthonban (1953-tól). A kötetek tervezett tartalmát nézve az *Életemből* szerkezete Böle életpályája mentén halad, vagyis egy-egy meghatározó életszakaszt egy fordulópont zár le.²⁸

Az 1958. május 1-jén kezdődő munka két síkon haladt: egyrészt „gondolatban”. Ennek tényét a május 1–5-i feljegyzésekben többször említi: „Ha nem is gépelek, hanem heverek, akkor is szövögetem a múlt szárait, emlékeit. Alig várom, hogy végleges formába öntsem.”²⁹ Ezzel párhuzamosan megkezdődött a „tervek készítése” és a „jegyzetelés”. Először a „vázlatozási jegyzetek” készülnek el a Várpalota–Kispest–Szombathely részhez május 10-ig.³⁰ A hónap folyamán kronologikusan haladva születnek az újabb jegyzetek. Ezekbe építi be már meglévő forrásait: a „pesti jegyzeteket” (hivatkozik rá „pesti naplójegyzetek”, „b[uda]pesti krónikás jegyzetek” megnevezéssel is),³¹ illetve a „predik[ációs] könyv”/„pred[ikációs] jegyzék”³² adatait is. Az előbbi forrás azonosítása nehézségekbe ütközik; vajon Böle a budapesti rendház *historia domusára* hivatkozik,³³ amelynek kötetei valóban vele voltak pannonhalmi éveit során?³⁴ A második forrás egyértelműen azonosítható, a prédikációs könyv Böle elhangzott beszédeit tartalmazó mutatókönyvet jelöli.³⁵ Augusztus 26-ára ennek „kivonatolása” lezárul, így szeptember 2-án megkezdődik a gépelés. Kezdeti lendületében egy nap alatt 7 oldalt halad, s határozott célja, hogy még abban az évben lezárja az *Életemből* munkálatait.³⁶ Jóllehet – június kivételével – ebben az időben a munkavég-

²⁸ Hasonlóképpen járt el *Utaim* c. emlékiratának szerkezeti egységei esetén is. GILÁNYI Magdolna (2018): *Utaim II. Megjegyzések a kézirat kiegészítéséhez*. In BÖLE Kornél (2018): *Utaim. Egy domonkos szerzetes visszaemlékezései 1887–1944*. Budapest–Vasvár, Magyar Napló Kiadó–Írott Szó Alapítvány–Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény. 113.

²⁹ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 80.

³⁰ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 75, 76, 78, 79, 83, 84.

³¹ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 87, 88.

³² DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 88, 90.

³³ DRGYL, *Chronica venerabilis residentiae Budapestinensis*. II. Volumen. Ab anno 1920 die 1 Jan. usque ad 16 Dec. 1928.; *Chronica venerabilis residentiae Budapestinensis*. III. Volumen. Ab anno Domini 1928 die 16 Decembris usque ad annum Domini 19... .

³⁴ „A rendes házi krónika vezetését magamnak tartottam fenn, és lelkiismeretesen és kiadósan vezettem. Ez is velem van itt (Pannonhalmán).” BÖLE 2018. 138.

³⁵ DRGYL, BK, Szentbeszédtek tárgymutatója, melyeket földi zárándoklásának minden napjaiban tartott. I. kötet: 1904-ből 1930-ig.

³⁶ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 162, 163.

zés folyamatos, haladására hatással vannak a szociális otthonban végzendő apróbb munkák, a látogatók érkezése és az általa tett látogatások is.

Az *Életemből* köteteinek ezt követő születéséről – későbbi naplók hiányában – a kéziratokon szereplő dátumok vallanak, továbbá Bőle szövegekbe illesztett, keletkezésre utaló megjegyzései. Az *Életem Pannonhalma Szent Hegyén* 1959. évre vonatkozó bejegyzései informatív megnyilatkozással indulnak: „Ebben az évben folytattam a múlt évben megkezdett *Életemből* címen írt emlékeimet. Eljutottam egészen a noviciátus végéig. Innen már a megőrzött naplóim mondják el a kispapi életemet egészen a felszentelésig. Onnét meg már könnyen eligazodom az adatokban, és ha Isten még időt és erőt enged, a Gondviselés iránt való soha el nem múló hálából megírom majd a többit is. Íme, ez az írásom is ennek az adósságnak a törlesztgetése.”³⁷

Bőle egy 1960. december 4-i feljegyzéséből ismert az *Életemből* fentebb már ismertetett koncepciója, amely a nyolc köteten túl tematikus kéziratoskat és naplókat is kapcsol az életrajzi gyűjteményhez. Az I–VIII. köteteknél megjelöli az oldalszámokat is (1. ábra).³⁸ A megjelölt oldalszámok alapján készült ábra tanúsága szerint jelentősen reprezentált a rendbe lépés előtti időszak (248 oldal), s figyelemre méltó az is, hogy az 1944 októbere és 1945 októbere közötti események 108 oldalas kézirrattal vannak jelen.

VIII.	1953–1960	234
VII.	1950–1953	88
V.	1944–1945	108
IV.	1920–1944	362
III.	1910–1920	282
II.	1903–1910	51
I.	1899–1903	248

1. ábra. Az *Életemből* felépítése

Az irathagyaték rendezésekor az *Életemből* nyolc kötetének kéziratai (részben) előkerültek (2. táblázat). Lappang vagy elveszett az I. kötet kézirata; a IV. kötet 1920 és 1929 közötti biográfiája, az *Utaim* II. része;³⁹ továbbá a szombathelyi éveket (1945–1950) megőrkítő VI. kötet, de töredékek ma-

³⁷ DRGYL, BK, Kéziratok, *Életem Pannonhalma Szent Hegyén*. 201.

³⁸ Az 1. ábra az *Életemből* gyűjtemény koncepcióján feltüntetett oldalszámokat jelöli.

³⁹ Az *Utaim* II. részéből 9 pótlap őrződött meg. BŐLE 2018:130–134.

radtak fenn a grazi időszakból is (II. kötet). A meglévő kéziratok jellemzően teljesnek mondhatók, az indexelés alapján csupán néhány oldalas hiányokra derült fényt.

Jól látszik az is, hogy egy-egy kötetet több egységre bontott: a II. kötet két egységét („Budapest, 1910. I. 3. – 1920. I. 3.”; „Vasvár, 1920. I. 3. – IX. 5.”) tartózkodási helyének változása indokolja: Horváth Sándor tartományfőnök a vasvári rendházba helyezte át, ahol 1920. szeptember 5-ig működött priorként. A 362 oldalra tervezett IV. kötet 4 alegysége esetén is megfogalmazhatók lehetséges magyarázatok: az „1928. XII – 1929” rész oka lehet a budapesti rendház priorsággá emelése, továbbá Böle kinevezése mint első prior 1928. december 15-én.⁴⁰ Arra azonban Böle nem ad magyarázatot, miért kezdődik az *Utaim* III. része 1929. január 1-vel. Kérdéses az is, miért kapott utólag kiemelt szerepet az 1935. év. Lehetséges, hogy Badalik Bertalan tartományfőnökké választása,⁴¹ általa az Osztrák–Magyar Rendtartomány központjának Bécsből Budapestre történő helyezése indokolta ezt.

Talán a kötetkoncepció (1960. december 4-i) kidolgozásakor döntött úgy, hogy az 1929. és 1935. évnek külön hangsúlyt ad, mivel ezek az évek jelentős változásokat jelölnek a domonkosok magyarországi történetében?

2. táblázat

Az *Életemből* felépítése a kéziratoss visszaemlékezések megnevezésével

Kötet-szám	Tervezet	Kéziratcím
I.	„Várpalota–Kispest– Szombathely”	lappang/elveszett
II.	„Graz, noviciatus, klerikatus”	[első élmények Grazban] töredék „Klerikatus. Kispapi évek. 1904–1910”; töredék
III.	„Budapest, 1910. I. 3.–1920. I. 3.”	Utaim, I. rész
	„Vasvár, 1920. I. 3.–IX. 5.”	lappang/elveszett
IV.	„Budapest, 1920. IX.–1928 vége”	Utaim, II. rész; lappang/elveszett
	„1928. XII–1929”	
	„[1929–]1935”	Utaim, III. rész
	„1935–44. október”	
V.	„1944. október–1945. október”	Ostrom
VI.	„Szombathelyi perjelségem az elhurcoltatásig”	lappang/elveszett
VII.	„Máriabesnyőn, Szombathelyen, 1953. XII.”	Máriabesnyő
VIII.	„Pannonhalmán”	Életem Pannonhalma Szent Hegyén ⁴²

⁴⁰ DRGYL, Chronica II. [1928. dec. 15-i bejegyzés, oldalszám nélkül]

⁴¹ Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtára (a továbbiakban: DRGYK), Von P. Ludwig M. BORGLIE O. P. (Hrsg.) (é. n.), St. Dominikus-kalender 1935. Wien, 89.

⁴² A kézirathoz index nem készült, feltehetően befejezetlen.

A kéziratos visszaemlékezések keletkezésének sorrendje a következő:⁴³ *Utaim*, I. rész – 1959. április 30.–?;⁴⁴ *Ostrom* – 1960. február 11–28.;⁴⁵ *Máriabesnyő* – [1960. ?] –1960. március 27.; *Utaim*, II. rész – 1960. október 30.–?;⁴⁶ *Életem Pannonhalma Szent Hegyén* – 1960. november 18.–?.⁴⁷ Az életrajz szerinti haladás kronológiáját tehát Bőle megszakította az *Ostrom* és a *Máriabesnyő* kéziratokkal. Jó indoka volt erre, az *Ostrom* kezdősorait idézve: „Éppen 1960. febr. 11-én este kezdem írni ostromi emlékeimet. 1945. február 11-én esett el Buda vára, illetve ekkor törtek ki a várból a bennszorult német és magyar katonák.”⁴⁸ Nem kizárt, hogy 10 évvel az események után az emlékezés hívta életre a máriabesnyői internálás és a szombathelyi évek rögzítését is.

Az *Életemből* nyolc kötete és a naplók mellett Bőle tematikus kéziratokat is megnevezett: *Úrnapjaim*, *Húsvéti emlékek*, *Boldogok*, *Aranymisés virágcsokor*, *Cantabo*, *Jegyzetek sorsa*. Ezek közül az *Úrnapjaim* (109 oldal), a *Húsvéti emlékek* (107 oldal) és a *Jegyzetek sorsa* (11 oldal) kéziratok elvesztek vagy lappanganak. Az ismeretlen, többször hivatkozott *Úrnapjaimat* az *Utaim* I. részével egy időben írhatta,⁴⁹ gyorsírási jegyzetei korábbi évekből (1924, 1929, 1930, 1931) származnak.⁵⁰ A felsoroltak közül az *Aranymisés virágcsokor*⁵¹ és a *Cantabo*⁵² keletkezése dokumentált. Az 1959–1960-ban született, megbízhatóan keltezett kéziratokat jelölő ábra csupán egy részét tartalmazza Bőle szorgalmas működésének (lásd a 2. ábrát a következő oldalon⁵³).

⁴³ A felsorolásból kimaradnak a lappangó/elvesztett kéziratok, kéziratföredékek. A kéziratcímet követően a kézirattal kapcsolatos munkálatok kezdeti és záró dátuma szerepel.

⁴⁴ BŐLE 2018:27.

⁴⁵ DRGYL, BK, Kéziratok, *Ostrom*. 1, 108.

⁴⁶ BŐLE 2018:136, 137.

⁴⁷ DRGYL, BK, Kéziratok, *Életem Pannonhalma Szent Hegyén*. 1.

⁴⁸ DRGYL, BK, Kéziratok, *Ostrom*. 1.

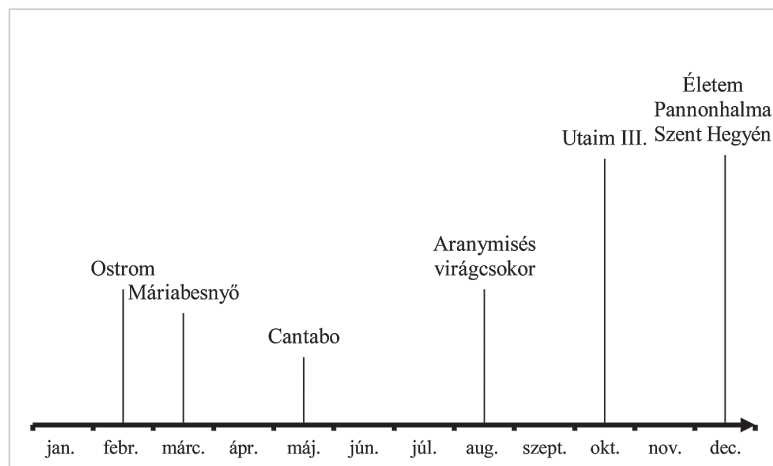
⁴⁹ BŐLE 2018. 136; DRGYL, BK, Kéziratok, *Életem Pannonhalma Szent Hegyén*. 203.

⁵⁰ DRGYL, BK, Kéziratok, *Jegyzetek az Úrnapjaimhoz*.

⁵¹ *Aranymisés virágcsokor* kézirat keletkezése: 1960. aug. 16–aug. ?, DRGYL, BK, Kéziratok, *Aranymisés virágcsokor* 1, 108.

⁵² *Cantabo* kézirat keletkezése: 1960. máj. 7.–máj. 14., DRGYL, BK, Kéziratok, *Cantabo* 1, 54.

⁵³ A időgyenesre merőleges (függőleges) vonalak hossza a kéziratok terjedelmét (oldal-szám) érzékeltetik.

2. ábra. Az *Életemből* kéziratos visszaemlékezéseinek keletkezése (1959)

Műfaji kettősség

Bőle személyiségének, erős fizikumának, teherbírásának legendás híre volt Pannonhalmán, ami az őt személyesen nem ismerő bencés diákokhoz is eljutott.⁵⁴ Visszaemlékezéseiből kiderül, hogy ezeknek az éveknél az előre kijelölt feladatok (fordítás, másolás, jegyzetek, iratok rendezése stb.) elvégzése adott tartalmat. 1951-ben, egy hosszabb kórházi tartózkodás után jegyezte le: „Tüstént nagy betűhűséggel láttam neki az amerikai útleírás folytatásának. Azt mondanom sem kell, hogy mindennap megírtam naplójegyzeteimet.”⁵⁵ Nem egyszer olvasható Bölétől ilyen megjegyzés a papírcédulákra írt (fentebb tárgyalt) rövid feljegyzésekről, arra azonban egyelőre nincs határozott válasz, hogy tárgyalt munkamódszere élete során módosult-e, vagy esetenként született-e átírást nem igénylő naplóbejegyzése.

Az 1953 előtti naplók eredetije elveszett, csupán két töredék tanúskodik egykori létezésükről 1926-ból és 1942-ből, illetve egyes részletek, amelyeket más kéziratokba beemelt. Ezekről nem állapítható meg, hogy a későbbiekhez hasonlóan átíratok, vagy az adott napon (ahhoz közel) lejegyzett, egykorú naplóbejegyzések. Pannonhalmán mindenesetre születik néhány kézirat, amelynek címe a műfajmegjelölés és az évszám kombinációja, vagyis az adott év naplójáról van szó. Bizonytalan, hogy melyik pannonhalmi évhez kapcsolódott egy-egy ilyen kötet, ugyanis csupán az 1956. évi és az 1958. évi naplói őrződtek meg, az általa hivatkozott 1953. és 1957. évi

⁵⁴ Maróth Miklós professzor (egykori bencés diák) közlése. 2019. máj. 23.

⁵⁵ DRGYL, BK, Kéziratok, *Életem Pannonhalma Szent Hegyén*. 18.

naplók megsemmisültek vagy lappanganak. Említ még két további évet is,⁵⁶ az azonban a kész átíratok és a „naplójegyzetek” hiányában megválaszolatlan marad, hogy megvalósult-e a szándék, vagyis létezett-e „Napló 1944” és „Napló 1945.” A két évet részben (1944. október 15.–1945. novembere eleje) fedi az *Ostrom* kézirata.

Klasszikus értelemben vett, napról napra születő feljegyzéseket tartalmazó napló vezetéséről Bőle vizsgált kéziratai esetén nincs szó, csupán az eseményekhez közeli leírást igazoló egy-egy említésre van példa: a *Napló 1958* március 28. és április 12. közötti bejegyzéseit április 12-én fogalmazta meg;⁵⁷ ugyanitt: „Naplóírás 6-tól máig [ti. november 25-ig – GM].”⁵⁸ Bár a *Napló 1956* és *Napló 1958* kéziratokban valóban napi feljegyzések olvashatók, a szövegek keletkezése későbbi. Az 1956. évi kézirat „naplójegyzeteinek” (céduláinak) – Bőle szavaival élve – „átírása” 1958. január első napjaitól nagyjából január közepéig tartott.⁵⁹ Nem lankadó munkakedvvel tért át a következő évre. Bár ez az 1957. évi napló nem maradt fenn, tudható, hogy az „átírás” 1958. január közepétől január 28-ig tartott.⁶⁰ Egy további kézitról szükséges szót ejteni, a *Diarum Actorum...* ugyanis formailag ugyancsak napi bejegyzéseket (1937. november 12–30.) mutat, sajnos azonban a kézirat keletkezésének idejére és körülményeire vonatkozó adatokat nem tartalmaz.⁶¹

A kéziratos visszaemlékezések másik csoportját az emlékiratok alkotják. A kéziratcímeket olvasva előtűnnek egy változatos életút állomásai, a sort az *Utaim* című emlékirat nyitja. Ez töredékességében is a legterjedelmesebb kéziratok közé tartozik, jóllehet a terjedelem függ – többek között – az időhatároktól: míg az *Utaim* történeti ideje Bőle gyermekkorától, az 1890-es évektől az 1944. évi prior kinevezésig tart, addig a *Karácsonyi csillanások* egy-egy elmúlt karácsonyt idéz fel.⁶² Az *amerikai missziós naplók* időhatárai ugyan rövidek, itt azonban a hozzákapcsolt fejezetek, kiegészítések (pl. magyar plébániák adatainak kimutatásával, bevándorlók származásának elemzése) növelik meg jelentősen az oldalszámot.

⁵⁶ „Tegnap este úgy döntöttem magamban, hogy az [19]57 napló után átírom az 1944 és [194]5-öst. Aztán a többit is.” DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 14.

⁵⁷ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 68.

⁵⁸ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 211.

⁵⁹ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 1, 11.

⁶⁰ „A naplómásolásokat befejeztem 1957-ről. Este fél 9-kor. Deo gratias!” DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 24.

⁶¹ DRGYL, BK, Kéziratok. *Diarum Actorum Romae in Causa Canonisationis Beatae Margaritae ab Hungaria a die 12 Nov. 1937 usques ad diem 30 Nov.*

⁶² GILÁNYI Magdolna (2016), „Karácsonyi csillanások”. Bőle Kornél OP karácsonyai. *Tanítvány*, 3–4. 3–7.

Bőle egész életén át tartó Szűz Mária-tiszteletének egyik dokumentuma, az *Életemből* című gyűjtemény tematikus egységében szereplő *A boldogok*. Azon kevés számú kéziratos visszaemlékezések egyike ez, amelynek több változata is fennmaradt: az első változatot Szedres név alatt közölte a 1928. évi Rózsafüzér Képes Naptárban,⁶³ a második és a harmadik változat a szombathelyi évekre (1950–1953) datálható. A verziók közötti tartalmi különbség a mariazelli zarándoklatok emlékeinek számában keresendő. A *Téged jöttünk köszönteni, mariazelli Szűzanya* 1956-ban édesanyjára, Bőle Erzsébetre emlékezve készült, s az 1899 és 1926 közötti mariazelli zarándoklatok egyes pillanatait eleveníti fel. Az európai Mária-kegyhelyek közül Lourdes Bőle életében betöltött szerepét több kéziratos visszaemlékezés létezése igazolja.

Papi jubileuma kapcsán született a *Ciklámenek és havasi gyopárok – Menetelés az aranymise felé...*, amelyben papi működéséről vall a kezdetektől 1935-ig; majd a *Mirtuszbokréta – Aranymisés virágcsokor* és a *Hejcei dáliák az aranymisés esztendő*t (1960), illetve papi pályájának jelentős állomásait dokumentálják.

Bőle utólag rekonstruáló munkamódszerével kéziratainak műfaját az emlékirathoz közelíti, hiszen ezek keletkezése – az átélt eseményekhez képest – általában jóval későbbi. Mégis, visszatekintve, a megfelelő távlat birtokosaként is csupán kis mértékben fedezhető fel értelmezés vagy értékelés, amely jellemzően az emlékiratok sajátja.⁶⁴ Bőle helyett később szerzett információkkal egészíti ki a képet. Például egy-egy kedves híve, ismerőse kapcsán kitér annak családjára, sorsának alakulására, ily módon szakítva meg a kronologikus szerkezetet. Bár utólag rekonstruál, de egykori feljegyzései segítségével teszi ezt, s ugyancsak a napló műfaját látszik erősíteni az is, hogy Bőle e személyes hangú beszámolóit a napló elnevezéssel illeti.

Ez a műfaji kettősség/átmenet, vagyis az emlékiratok „elnaplósítása” általában igaz az *Életemből* kronologikus és tematikus kézirataira is. Kivételt képez ez alól az *Életem Pannonhalma Szent Hegyén*, hiszen ez (a keletkezés idejét elérve) valóban naplóná válik.⁶⁵

A kéziratok címe sok esetben nem egyértelműen jelöli meg a tartalmat: az utólagos rekonstrukció során feltoluló emlékek helyet követeltek maguknak. A működő emlékezet sokszor hívta elő ugyanazokat az eseménysorokat, amelyek olykor módosulva kerültek lejegyzésre.

⁶³ SZEDRES [Bőle Kornél] (é. n.), *A boldogok*. In Képes Naptár az 1928-iki szököévre. I. évf. Budapest, 101–106.

⁶⁴ KATONA Csaba, KOVÁCS Eleonóra (2014), A személyes emlékezet dokumentumai. *Turul* 87, 2. 41.

⁶⁵ KÖVÉR György (2014), *Biográfia és társadalomtörténet*. Budapest, Osiris, 102. Továbbá vö. Philippe LEJEUNE (2003), *Hogyan végződnek a naplók?* In Philippe LEJEUNE, *Önéletírás, élettörténet, napló. Válogatott tanulmányok*. Budapest, L'Harmattan. 210–225.

Bőle címválasztásai között gyakoriak a virágnevek; a megjelent és kéziratban maradt visszaemlékezései között önálló kötetként: *Szentévi nefelejcssek*, *Lourdes-i cyklamenek*, *Ciklámenek és havasi gyopárok*, *Mirtusz-bokréta – Aranymisés virágcsokor*, *Hejcei dáliák*. Egyik utolsónak tartott kéziratában meg is jegyzi: „Írásaim közt vannak: útszéli virágok, hóvirágok, sóvirágok, márciusi ibolyák, nefelejcssek, gyöngyvirágok, margaréták, Szent Erzsébet rózsái és egyebek.”⁶⁶ Csokorba illesztett emlékek ezek, amelyek rendezésére Bőleben megvolt a szándék: ezért születtek gyors egymásutánban kéziratoss visszaemlékezései. 1961. március 25-én bekövetkezett haláláig Bőle Kornél domonkos szerzetes, missziós pap, országos híró hitszónok és író híven teljesítette azt, amit 1910. július 17-i felszentelésekor papi jelmondatként választott: „Misericordias Domini in aeternum cantabo” – Bőle fordításában: „Az Úr irgalmasságait mindörökké éneklek.” (Zsolt 89, 2)

[A kézirat lezárva 2019 nyarán]

---

⁶⁶ DRGYL, BK, Kéziratok, Mirtuszbokréta. 1. A „gyöngyvirág” és a „margaréta” Árpád-házi Boldog Margit szentté avatási ügyének ugyancsak visszaemlékezésszerű feldolgozására utal: BŐLE Kornél (1944) *Gyöngyvirágok és margaréták Árpád-házi Szent Margit oltárán. Születése 700 éves jubileumának és szenttéavatásának ünneplése*. Budapest, „Credo!” kiadása. (Szent Domonkos virágoskertje 8.)